

naše delo v smer ohranjanja prvin kulturne dediščine ter na tej podlagi za hkratno razvijanja novega. To smo dokazale tudi leta 2009, ko smo z našimi izdelki sodelovale na 1. mednarodnem festivalu vezenin v Rdeči dvorani v Velenju ter prejele prvo nagrado za najlepše urejen razstavni kotiček. Novembra 2011 smo na povabilo Farnega kulturnega društva Koroška Bela z Gorenjske v njihovem kulturnem domu razstavile svoje belo vezene izdelke. Preko 500 obiskovalcev so naši izdelki zares navdušili, kar je razvidno tudi iz knjige vtisov. Vezenje se v zadnjih letih sicer vse bolj uveljavlja po celi Sloveniji, vendar ni veliko skupin, ki bi ohranjale izključno tehniko belega veza, ki je za Slovence kot narod zgodovinsko izjemno dragocen.

Pri vezenju je treba biti natančen in potrpežljiv. Šele po urah in urah dela vezilja pridobi občutek za natančno izdelavo. Pri tehniki rišelj mora biti posebne pozornosti deležno izrezovanje luknjic, kjer se lahko samo z enim napačnim rezom povsem uniči izdelek. Skrbno je treba odstraniti vse odvečne nitke, kar je zelo pomembno za končni videz izdelka. Ob tem sta pomembna pravilno pranje izdelkov in njihovo likanje. In ne nazadnje so ti izdelki v obliki različnih robčkov, namiznih prtičkov, predpasnikov, perila, oblačil, zaves in drugega lahko zelo dragoceno darilo ob različnih slovesnostih. Kar nekaj naših vezilj je za svoje izdelke že pridobilo certifikat, ki ga podeljuje Obrtno-podjetniška

zbornica Slovenije, to pa je tudi eden od razlogov, da smo iz leta v leto bolj dejavne.

Razstavne in druge aktivnosti so bile še posebej opazne v letu 2012, ko smo poleg že tradicionalne majske razstave v stari Fašunovi hiši na Ljubnem ob Savinji pripravile še dve manjši razstavi v istih prostorih, še zlasti pa nam je pomembno, da smo uspeli izdati knjigo *Bele vezene Zgornje Savinjske doline*, v kateri smo prek fotografskega objektiv predstavitve izdelke več kot 30 članic našega društva. Odprtja razstave se je udeležila tudi etnologinja, dr. Marija Makarovič, ki je med drugim raziskovala tudi oblačilno kulturo v Zgornji Savinjski dolini. Julija 2012 smo slovesno odprli prenovljene zgornje prostore Fašunove hiše in se ob tej priložnosti spet predstavile s svojimi izdelki.

Delo nadaljujemo tudi v jeseni letošnjega leta. Pripravljamo se na mednarodni festival vezenja, ki bo meseca novembra v Velenju, in na praznovanje 10-letnice delovanja, ki jo bomo z razstavno in drugo dejavnostjo obeležile leta 2013. Ob tem je moja osebna želja le ena, in sicer, da bi se ta enkratni način vezenja v naši dolini ohranjal še naprej; čim dlje časa in čim bolj dejavno. In upam si zapisati, da ta želja ni le moja, temveč da bi se pod njo s ponosom podpisali tudi mnogi drugi, ki jim je mar za našo preteklost in prihodnost.

DRUGI MEDNARODNI FESTIVAL VEZENJA V VELENJU

Univerza za tretje življenjsko obdobje, ki ji predseduje Marija Vrtačnik, je skupaj z Muzejem Velenje od 9. do 11. novembra 2012 v Rdeči dvorani v Velenju organizirala 2. mednarodni festival vezenja. Prvi je potekal pred dvema letoma na istem mestu. Javni zavod Festival Velenje je v povabilu na dogodke povzel misli Janeza Bogataja, zapisane v knjigi *Mojstrovine Slovenije*, med drugim tudi, da so rokodelski izdelki

del in izraz tradicije, bogate kulturne dediščine, so živa izročila in materializirani izraz ustvarjalnega duha, zato so vredne spoštovanja sedanjih in bodočih rodov. /.../ [R] azvili [so se] različni načini in tehnike, glede na osnovno gradivo, načine vezenja, kot tudi glede namena uporabnosti. Vezenje s cvetličnimi motivi se danes spet uveljavlja in je pogosta oprema kmetij, tudi v zvezi z morebitno turistično dejavnostjo. Vezeneine pa niso in ne bogatijo samo vsakdanjika in praznika, temveč notranje bogatijo osebe, ki opravljajo to ustvarjalno rokodelsko dejavnost (internetni vir).

Zapisano se je odrazilo tudi na festivalu. Na njem so bile ob zanimivi predstavitvi zaves iz gline, ki so sovpadale s festivalskim poudarkom, v okviru katerega je potekala akcija »Naj vezena zaveza«, predstavljene vezeneine, izdelane na tkaninah, in sicer večinoma vezeni izdelki, ki so namenjeni krašenju človekovega bivalnega okolja. Vezenin drugih namembnosti – npr. vezenin v oblačenju – z nekaj skromnimi izjemami na festivalu ni bilo

mogoče videti; prav tako ne vezenin na usnju, ki so zanimiv del nekdanje na Slovenskem izpričane veziljske dejavnosti.

Na festivalu je sodelovalo 60 razstavljalcev, ob slovenskih tudi razstavljalci iz tujine – iz Nemčije, Italije, Madžarske, Francije, Hrvaške, Srbije in Združenih držav Amerike. Med tujimi je treba posebej omeniti razstavni prostor Francozinj iz Saint-Cyr Loire, ki so predstavile izdelovanje in vzdrževanje avb, kakršne je tamkajšnje kmečko prebivalstvo nosilo v prvi polovici 19. stoletja in ki so se kot za tamkajšnje okolje »tipična« oblačilna prvina ohranile v njihovem pripadnostnem kostumiranju. Predstavile so z izjemno skrbnostjo vezene avbe, izdelane iz tanke in prosojne bombažne tkanine, tkane v platneni vezavi, ki so datirane v drugo polovico 19. stoletja, in izdelovanje novih avb, ki zelo dosledno sledijo nekdanjim zgledom. Ob tem so udeležencem s praktičnim prikazom predstavile poseben način gubanja čipk, ki ga lahko opazimo tudi na avbah, ki so se v 19. stoletju nosile na Slovenskem. Praktično je pri nas ta tehnika gubanja veljala za pozabljeno, prav ta prikaz pa je ponudil možnost rekonstruiranja in ponovne vpeljave v prakso. Gre za drobno gubanje škrobljenih čipk, ki so jih vsaj v Franciji na tradicionalen način gubali s pomočjo ržene slame, v sodobnosti prilagojeni različici pa s pomočjo približno milimeter debelih kovinskih igel.

Med razstavljalci, ki so se predstavili z drugačnim konceptom od večine, je treba poleg Francozov omeniti Šaleško folklorno skupino Koleda, ki je ob zanimivih predmetih nekdanje oblačil-

* Dr. Bojan Knific, dr. etnol. in kult. antropol., samostojni strokovni svetovalec za folklorno dejavnost na Javnem skladu Republike Slovenije za kulturne dejavnosti – JSKD. 1000 Ljubljana, Štefanova 5, E-naslov: bojan.knific@jskd.si

Razstavni prostor Francozinj s predstavitvijo njihovih avb.
Foto: Zdravko Smrekar, Velenje, 11. 11. 2012

Razstavni prostor Šaleške folklorne skupine Koleda iz Velenja.
Foto: Zdravko Smrekar, Velenje, 11. 11. 2012

ne porabe (peč, perila, posteljnine ...) predstavila nekaj izdelanih folklornih kostumov, predvsem tistih, ki jih krasijo vezene oz. jih odlikujejo drugi načini krašenja oblačil z unikatnim ročnim delom. Pri njihovem prispevku ni šlo le za to, da so bile na razstavnem prostoru predstavljene vezene, s katerimi so poustvarjeni sto in več let stari predmeti oblačilne porabe. Avtorica razstave Alanka Holešek je, oblečena v folklorni kostum, s katerim je poustvarila oblačilno podobo Istranke s konca 19. stoletja, povsem praktično predstavljala uporabno funkcijo vezanih izdelkov, s katerimi lahko izdelovalec, vključujoč celotno oblačilno podobo, opozori na pomen vezanja in veziljske oz. oblačilne dediščine. Primer rabe vezanin v sodobnem oblačenju je predstavila vezilja Jožica Grobelnik iz Velenja, ki si je z vezninno okrasila svojo praznjo obleko.

Druge razstavljavce je odlikovala skrbna in natančna izdelava vezanin, ki predstavljajo sodobno ljubiteljsko ustvarjalnost in se deloma – pogosto nekritično in nepremišljeno – navezujejo na preteklost. Izrazito avtorskih pristopov, ki bi lahko vodili v umetniške presežke, je bilo malo, prav tako je bilo – če zanemarim že omenjene zglede – videti le malo vezanih predmetov, ki bi predstavljali replike nekdanjih. Vezilje – med razstavljavci je bilo samo nekaj moških – so skoraj brez izjem starejše. Deloma zato, ker je temeljno poslanstvo nosilca festivala – andragoškega društva Univerza za tretje življenjsko obdobje Velenje – usmerjeno v delo s starejšimi, deloma pa zaradi drugih vzrokov, povezanih s tradicijo, sodobnim načinom življenja in z današnjo prakso. Spodbujanje sodelovanja starejših z mlajšimi bi bilo vsekakor koristno in nujno, če bi želeli, da bi se veziljska dejavnost v prihodnje uspešno razvijala – in to ne glede na razglasitev ali nerazglasitev Evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, s katerim je priprava festivala sovpadla. Poleg tega bi v podobnih projektih pomagalo sodelovanje z modnimi oblikovalci in drugimi, ki sooblikujejo naše bivanjsko okolje.

Eno temeljnih poslanstev vseh, ki se organizacijsko in strokovno ukvarjajo z usmerjanjem veziljske dejavnosti, bi moralo biti usmerjeno v izobraževanje vseh, ki se z vezanjem ukvarjajo, in širjenje njihovih obzorij. Deloma k temu lahko prispeva pričujoči festival, za katerega bi bilo prav, da svoj koncept razširi z deficitarnimi veziljskimi dejavnostmi in s tematskimi poudarki, s katerimi bodo ljudje, ki se ukvarjajo z vezanjem, opozorjeni na možnosti prihodnjega razvoja, obiskovalci pa seznanjeni z manj

znanimi in manj uveljavljenimi veziljskimi praksami. K temu bi svoje lahko prispevali tudi etnologi, zaposleni v institucijah, ki hranijo vezene, in drugi, ki se z vezninami srečujejo neposredno ali posredno. Verjamem, da bi bila za festival koristna manjša priložnostna razstava kakšne od slovenskih muzejskih zbirk, poleg izdelkov, vezanih na tkaninah pretežno z bombažno prejo, pa tudi podrobnejša predstavitev zlatih vezanin, vezanja s pavjim perjem na usnju, vezanja kožuhov ipd.

Festival je pokazal, da večina vezilj odlično obvlada tehnike vezanja, s katerimi se ukvarjajo. Spretno roke in natančni vbodi dokazujejo, da imamo na Slovenskem vrsto ljudi, ki so se pripravljene ure in ure posvečati pogosto povsem premalo cenjenemu ročnemu delu, premalo pa imamo ljudi, ki bi njihovo delo usmerjali in iskali poti bolj ustvarjalne in umetniško dovršene interpretacije ali pa doslednejšega izdelovanja replik izdelkov, ki sooblikujejo podobo naše dediščine. V zadnjih letih se kar precej vezilj vsaj občasno ukvarja z natančnim izdelovanjem replik ohranjenih peč, pa teh na razstavi ni bilo. Manj zglodno je izdelovanje avb, kar je pokazal tudi festival. In drugih možnosti – predvsem v sodobnem oblačenju in urejanju bivanjskega okolja – je še precej. K temu lahko prispeva tudi možnost, ki jo je ponudil pričujoči festival, in sicer, da si na njem obiskovalci lahko kupijo blago, prejo in drugo, kar vezilje potrebujejo za svoje delo. Boljši izbor – predvsem finih tkanin, prej, čipk ipd., ki jih v siceršnjih trgovinah v Sloveniji ni mogoče dobiti, bi pomagal pri razvoju dejavnosti, predvsem pa olajšal pogosto naporno iskanje surovin za kakovostno veziljsko (po)ustvarjalnost.

Organizatorjem festivala se iskreno zahvaljujem za njihov trud pri spodbujanju veziljske (po)ustvarjalnosti. Obiskovalci so s festivalom vezanja dobili možnost, da se seznanijo z izdelki vezilj in veziljami samimi, vezilje pa so dobile vpogled v delo drugih. Povezovalna in izobraževalna vloga festivala je namreč ključna pri spodbujanju napredka, ki ga brez kritičnega premisleka in iskanja novih poti ne more biti. Posveti, predavanja, pogovori ... so vedno koristni, in prav neverjetno je, kako se človek v vsakem trenutku lahko nauči kaj novega. Jaz sem za izkušnjo, ki sem je bil ob ogledu festivala deležen, iskreno hvaležen.

Internetni vir:

Festival vezanja Velenje 2012, <http://www.festival-velenje.si/3815>, 10. 11. 2012.